

УДК: 378.113:159.9

**КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Ю.І.МАЛИК, кафедра ділової іноземної мови та міжнародної комунікації

Національний університет харчових технологій

E-mail: mui_27@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто комунікативну культуру фахівців публічного управління та адміністрування як складову професійної культури у від контексті дослідження їх професійної діяльності. Проаналізовано питання щодо нової парадигми галузі публічного управління та адміністрування в умовах її реформування, оскільки сьогодні в українському суспільстві особливо гостро постає потреба зміни стилю та методів управлінської діяльності. Визначено які чинники сприяють формуванню нової генерації управлінців та підвищенню рівня їх професійно-комунікативної культури.

Професійна культура розглядається як сукупність базових знань, умінь та навичок, а також норм та правил в умовах певної сфери діяльності. Комунікативна культура у свою чергу розглядається як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, які сприяють здійсненню ефективної комунікативної діяльності. Рівень комунікативної культури фахівців публічного управління та адміністрування значною мірою впливає на реалізацію управлінських рішень.

Формування високого рівня комунікативної культури є однією з передумов ефективною підготовки майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування та займає провідне місце у загальнокультурному та професійному становленні особистості. Рівень комунікативної культури безпосередньо впливає на ефективність роботи кожного окремого управлінця, так і загалом всієї галузі публічного управління та адміністрування.

Ключові слова: публічне управління, адміністрування, професійна діяльність, комунікація, культура, професійна культура, комунікативна культура.

Актуальність (Introduction). Сьогодні розбудова України як істинно демократичної держави відбувається у спрямуванні її до європейської спільноти, що вимагає проведення реформ у багатьох галузях. Одним із найважливіших пріоритетів є реформування галузі публічного управління та адміністрування. Потреба адаптації України до основних стандартів Європейського Союзу сприяє формуванню нової генерації управлінської еліти, покращенню професійно-комунікативної культури управлінців, що у свою чергу впливає як на формування позитивного іміджу представників управлінської еліти, так і на вирішення стратегічних питань загальнонаціонального значення, а значить і на іміджі України в цілому.

Об'єктивною необхідністю сьогодні є професійна підготовка високкваліфікованих фахівців публічного управління та адміністрування, які будуть здатні ефективно виконувати управлінські завдання та приймати управлінські рішення, надавати якісні адміністративні, а також сприяти інноваційним процесам у суспільстві. Вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів стало одним з важливих напрямків реформ в освітній галузі. Слід зазначити, що фахівців за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» готують понад п'ятдесят вищих навчальних закладів України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Аналіз наукових публікацій засвідчує значне зростання наукового інтересу до комунікативних аспектів у галузі публічного управління та адміністрування. Особливу увагу вивченню цього питання приділяють науковці НАДУ та її інститутів, Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України та інших наукових і вищих навчальних закладів країни. Серед зарубіжних дослідників, проблематикою публічного управління та адміністрування займалися К. Аллен, Дж. Бостон, Д. Вальдо, В. Вільсон, Р. Дарендорф, Д. Осборн, Ф. Фукуяма та інші. Теоретичним аспектам державного управління, яке сьогодні в Україні трансформується у публічне управління та адміністрування, присвячені праці таких вітчизняних науковців як В. Авер'янова, М. Білинської, В. Бакумен-

ка, В. Бодрова, В.Гошовської, Т.Желюк, А. Колодій, Ю. Ковбасюка, М.Максименюка, О. Оболенського, Н.Обушної, О.Руденко, В. Трощинського та ін. Питанням європейського досвіду публічного управління та адміністрування займалися І.Грицяк, І.Кравчук, О.Красівський, В.Куйбіда, Палій, Ю.Полянський, Б.Шевчук та ін. Велику кількість наукових досліджень О. Забужко, С. Макарова, Є.Подольської, М. Поповича, В. Скуратівського, В.Трощинського, С.Чукот та ін. присвячено теорії культури та культурної діяльності. Особливостям формування професійної культури державних службовців та управлінців присвячені праці Р.Войтович, В.Зубицького, М. Логунової, Н. Р. Нижник, І. І. Нинюк, М.Нинюк, Л. А. Пашко, М. І. Пірен, В. А. Ребкала, С. М. Серьогіна, Н.Сидоренко, Т.Чмут та ін. Комунікативну складову професійної діяльності управлінців та проблему їх підготовки до професійно-мовленнєвої комунікації у своїх працях дослідили С.Загороднюк, Н. Драгомирецька, Н.Демедишина, О.Козієвська, І. Плотницька, Л.Руїс Мендісабаль, С.Хаджираєва та ін. Більшість дослідників погоджуються, що саме сьогодні виникає потреба в удосконаленні всіх аспектів управлінської діяльності, а також у формуванні нових моделей та принципів управління.

Мета (Purpose) статті полягає у комплексному аналізі понять професійної та комунікативної культури фахівців публічного управління та адміністрування, а також у розкритті змісту особливостей їх професійної діяльності на сучасному етапі розвитку України.

Результати (Results). Останнім часом багато науковців присвячують свої дослідження актуальному питанню щодо нової парадигми публічного управління та адміністрування. Поглиблення європейської та світової інтеграції України вплинуло на здійснення трансформації галузі «державного управління», яка спрямована не лише на заміну назви галузі чи спеціальності, традиційних засобів і способів адміністрування, а й на надання нових якостей та змісту. Перша відмінність публічного управління, яка відрізнятиме його від державного, має полягати в його новій якості: більшій демократичності, ширшому залученні в управлінський процес громадськості та більшому врахуванні її інтересів при прийнятті управлінських рішень [5].

З англійської мови термін «public» перекладається на українську мову двома термінами: «державний» і «суспільний», «громадський». Тобто в англійській мові немає відмінності між цими поняттями, а це свідчить про вплив суспільства на процеси, які відбуваються у державі.

Як зазначає науковець Максименюк М.Ю. словосполучення «публічне управління та адміністрування» у перекладі з латинської мови на українську означає «суспільне управління» або «державне управління», тобто мається на увазі управління відносинами та процесами, які відбуваються у суспільстві. Під поняттям «публічне управління та адміністрування» розуміємо діяльність політиків, державних органів структур, пов'язаних з управлінням державою, досягнення в ньому певних повноважень, владних функцій, вплив на формування цілей розвитку та їх досягнення. А поняття «державне управління» розкривається у здійсненні цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільних процесів. Головна функція публічного управління та адміністрування – це забезпечення інтегральної цілісності, єдності, безпеки і добробуту своїх громадян, яка повинна забезпечуватися за рахунок вмілого керівництва та ефективного управління. Термін «публічне управління та адміністрування» є більш ширшим за своїм змістом оскільки воно охоплює практично усе середовище життєдіяльності за участю в його врядуванні органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання різних форм власності та громадських організацій [7].

Перш ніж перейти до визначення понять комунікативної культури та професійної культури, передусім необхідно чітко визначити поняття «культура». Перші тлумачення поняття «культура» пов'язувалися з уявленнями про дію і тому цей термін позначав завжди культуру якогось явища. Згодом культуру стали розуміти як таку, що виділяє людину з природи, варварського стану, тобто ототожнюючи поняття «культурний» з поняттям «людяний» [8, с.9].

На думку більшості науковців «культура» - це специфічний спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, що представлений у продуктах матеріальної і духовної праці, в системі соціальних норм та закладів, у духовних цінностях, в сукупності ставлень людей до природи, оточуючих і до самих себе [9 с.77].

Розглянемо поняття «професійна культура», базовими компонентами якого є поняття «професії» та «культури». Як вже зазначалося поняття «культура» є більш загальним і поз-

начає спосіб життєдіяльності людей, тоді як професійна культура визначається тими ж самими ознаками, але у професійній діяльності. Таким чином, професійну культуру можна розглядати як сукупність базових знань, умінь та навичок, а також норм та правил в умовах певної сфери діяльності. Основними принципами професійної культури фахівців у сфері публічного управління та адміністрування повинні бути добросовісність, справедливість, толерантність, прагматизм, професіоналізм, компетентність, відповідальне ставлення до справи та ін.

Професійна діяльність управлінців різних рівнів та будь-якої галузі розглядається як система дій, спрямованих на вирішення професійних завдань у межах управлінської комунікації. Комунікативна складова професійної діяльності управлінців стає все більш популярним об'єктом досліджень у різних галузях. Великий тлумачний словник української мови подає термін «комунікація» як обмін інформацією, те саме, що спілкування [1, с.446]. Більшість дослідників погоджуються з думкою, що «комунікація» – це здатність встановлювати та підтримувати контакти з іншими людьми на основі внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної дії в ситуаціях міжособистісного спілкування. Фахівці публічного управління та адміністрування під час виконання своїх безпосередніх обов'язків виступають в різних комунікативних ролях: ведуть ділові переговори та ділове листування, складають договори та угоди, спілкуються з іншими управлінцями та співробітниками різного рівня організацій. У зв'язку з цим недотримання та порушення державним службовцем мовних норм може стати причиною непорозуміння, викликати заперечну реакцію у співрозмовника і негативно позначитися на його подальшій кар'єрі [4, с.3].

Ефективне управління неможливо здійснювати без якісно проведених комунікацій, бо реалізація будь-яких проекту чи ідеї починається із зацікавленості людини, групи людей чи організації цим проектом, з доведення цілі проекту, суті нової ідеї до споживачів, управлінських органів чи громадськості. Щоденна професійна діяльність фахівців публічного управління та адміністрування пов'язана із спілкуванням, в процесі якого відбуваються міжособистісні контакти. Через встановлення тісних контактів з численними споживачами, партнерами, представниками органів державної влади та суспільством здійснюється реалізація управлінських рішень, а успіх цієї реалізації дуже часто залежить від рівня комунікативної культури фахівців публічного управління та адміністрування.

Існує багато визначень поняття «комунікативна культура», але більшість науковців стверджують, що комунікативна культура – це сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, які сприяють здійсненню ефективної комунікативної діяльності. Не викликає сумнів те, що комунікативна культура займає провідне місце у загальнокультурному та професійному становленні особистості фахівців будь-якої галузі.

Сучасні стандарти професійної підготовки фахівців публічного управління та адміністрування вимагають оволодіння ними техніками ведення діалогу, різноманітних переговорів, публічних промов та виступів, вмінням аргументувати власну позицію. вмінням працювати з текстами соціально-економічного, політичного та культурного характеру, а також психологічними засобами побудови ефективної комунікації в процесі взаємодії з громадянами. Сучасні обов'язки управлінців різних рангів вимагають від них не лише високого рівня професійної майстерності, але й нового мислення, оволодіння новими методами ділового спілкування. Оволодіння технологіями ділового спілкування допомагатиме організовувати правильну поведінку в конкретній ситуації. «Тому управлінцю необхідно розуміти технологію впливу на особистість, колектив, на громадську думку з метою досягнення поставлених завдань, знати механізми формування цього впливу, який технологічно забезпечується певною послідовністю дій: вмінням заявити про себе, привернути та втримати увагу співрозмовника, викликати його інтерес, усунути напруження і недовіру, спонукати до бажаних дій тощо» [6,с.99].

Комунікативна складова діяльності фахівців публічного управління та адміністрування полягає у встановленні взаєморозуміння між організацією та тими, з ким вона вступає в контакт всередині та за її межами, а також у здійсненні заходів, спрямованих на розширення сфери впливу організації.

У цьому контексті особливого значення набуває необхідність залучення до управління висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно та швидко долати різні комунікативні бар'єри, налагоджувати ділові стосунки як з представниками органів державної влади, так і з

громадянами – основними споживачами адміністративних послуг. Основу комунікативної культури, як культури взаємовідносин, складає, перш за все, потреба у спілкуванні. У сучасній практиці публічного управління ділове спілкування є одним з головних елементів управлінської культури, що дозволяє управлінцям ефективно виконувати поставлені завдання. Спілкування у діяльності фахівців публічного управління та адміністрування є багатофункціональним. Воно виступає не лише як засіб вирішення професійних завдань, а також як спосіб організації взаємин з підлеглими, колегами, як засіб передачі інформації і т.п. При цьому особливого значення набуває проблема оволодіння управлінцями висококультурним мовленням (правильність, точність висловленої думки, логічність, лаконічність, чистота мовлення), що дозволяє їм здійснювати ефективне професійне спілкування, і відповідно є запорукою ефективності їх професійної діяльності загалом.

У контексті професійно-комунікативної діяльності рівень володіння комунікативними вміннями та навичками впливає на професійну майстерність фахівців публічного управління та адміністрування. Особливо це актуально для управлінців, які займають високі керівні посади. Для них уміння реалізувати комунікативний задум безпосередньо у спілкуванні, продемонструвавши комунікативно-виконавську техніку щодо продукування та реалізації усних і письмових текстів державного управління [2, с.268], а також досконале володіння навичками ділової комунікації, яка включає в себе знання основ риторики, ведення дискусії, проведення різноманітних публічних заходів, повинно стати обов'язковою умовою подальшого успішного кар'єрного зростання. При цьому великого значення у цьому контексті набуває культура мови та спілкування, яка виступає критерієм комунікабельності та комунікативної компетентності державного службовця-керівника [3, с.108].

Комунікативну культуру фахівців публічного управління та адміністрування можна розглядати багатоконпонентну структуру, що містить: знання основ ділового мовлення, знання основ процесу ділового спілкування; знання формул мовного та немовного етикету, особистісні комунікативні якості, ціннісні орієнтації в процесі спілкування, адекватність самооцінки особистості, а також практичні комунікативні уміння такі, як уміння управляти своєю поведінкою, організовувати спільну діяльність, запобігати конфліктам або регулювати їх, вміння аналізувати вчинки людини, давати їй правильну соціально-психологічну оцінку.

Висновки. Сучасні тенденції процесів реформування у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування створюють певні підстави для твердження, що високий рівень їх комунікативної культури, тобто вміння природно впроваджувати у комунікативний процес своєї професійної діяльності систему знань, норм, цінностей і моделей поведінки щораз більше стають показником професійної та загальної культури. Зазначимо, що рівень комунікативної культури багато в чому визначається ступенем розвитку комунікативних навичок, системою професійних знань, умінь і професійно значимих якостей особистості.

Враховуючи особливості розвитку України, що відбуваються сьогодні у державі, високий рівень комунікативної культури повинен стати одним з пріоритетів модернізації професійної підготовки фахівців публічного управління та адміністрування. Одним із способів здійснення цього, могло б слугувати вдосконалення програм окремих дисциплін вищих навчальних закладів України, що здійснюють підготовку фахівців публічного управління та адміністрування, а також доцільно було б приділити значну увагу вдосконаленню засобів, форм та методів професійно-комунікативної підготовки зазначених фахівців. Запорукою високого рівня професійної майстерності майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування є високий рівень їх комунікативної культури як складової професійної культури.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440с.
2. Демедишина Н. Специфіка комунікативної діяльності державних службовців // Проблеми трансформації системи державного управління в умовах політичної реформи в Україні: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 травня 2006 р. : У 2 т. / За заг. ред. О. Ю. Оболенського, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – Т. 1. – 464 с. – С. 267 – 268.

3. Дубенко С. Д. Державна служба і державні службовці в Україні: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Н. Р. Нижник. – К. : Ін Юре, 1999. – 244 с.
4. Козієвська О. І. Особливості формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців / О. І. Козієвська. – Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентові України. – К., 2003. – 20 с.
5. Колодій А. Деякі теоретичні міркування і практичні пропозиції щодо змісту і структури спеціальності «публічне управління й адміністрування». [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://political-studies.com/?p=1508>
6. Крисюк С.В. Особливості комунікативного менеджменту державного службовця у контексті сучасного світового досвіду // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: матеріали наук.-практ.конф./ За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К.: Вид-во УАДУ. 2002. – С. 99-100.
7. Максименюк М.Ю. Філософські засади публічного адміністрування. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/qvzdia_61_206_223.pdf.
8. Олійник О.Б., Шинкарук В.Д. Культура мовлення: Навчальний посібник / О.Б. Олійник, В.Д. Шинкарук. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 296с.
9. Подольська Є. Культурологія / Є. Подольська, В. Лихвар, К. Іванова: Навч. посіб. – К., 2003. – 288 с.
10. Скуратівський В., Трощинський В., Чукут С. Гуманітарна політика в Україні: Навч. посіб. – К.: Вид-во «Міленіум», 2002 – 262с.

References

1. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoyi ukrainskoyi movy (2002). [Big dictionary of Ukrainian language]. Kyiv: Perun, 1440.
2. Demedyshyna N. (2006). Spetsyfika komunikativnoi diialnosti derzhavnykh sluzhbovtziv / Problemy transformatsii systemy derzhavnoho upravlinnia v umovakh politychnoi reformy v Ukraini: [Specificity of public servant's communicative]. Kyiv: NADU, 464.
3. Dubenko S. D. (1999). Derzhavna sluzhba i derzhavni sluzhbovtsi v Ukraini [Public service and public servants in Ukraine]. Monograph. Kyiv: Yure, 244.
4. Koziiivska O. I. (2003) Osoblyvosti formuvannia kultury movlennia u profesiinii diialnosti derzhavnykh sluzhbovtziv [Features of the formation of the speech culture in the professional activities of civil servants]. Kyiv: NADU, 20.
5. Kolodii A. Deiaki teoretychni mirkuvannia i praktychni propozyitsii shchodo zmistu i struktury spetsialnosti «publichne upravlinnia y administruvannia». [Some theoretical considerations and practical suggestions on the content and structure of the specialty "public administration and administration"]. Available at: <http://political-studies.com/?p=1508>
6. Krysiuk S.V. (2002). Osoblyvosti komunikativnoho menedzhmentu derzhavnoho sluzhbovtzia u konteksti suchasnoho svitovoho dosvidu / Derzhavne upravlinnia v umovakh intehtatsii Ukrainy v Yevropeiskyi Soiuz. [Features of communicative management of a civil servants in the context of modern world experience // Public administration in the conditions of Ukraine's integration into the European Union]. Kyiv:UADU, 254.
7. Maksymeniuk M. Filozofski zasady publichnoho administruvannia. [Philosophical Principles of Public Administration]. Available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/qvzdia_61_206_223.pdf.
8. Oliinyk, O.B., Shynkaruk, V.D. (2008) Kultura movlennia [Speech culture]. Mykolaiv: Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly. 296.
9. Podolska Ye. (2003). Kulturolohiia. [Culturology]. Kyiv: 288.
10. Skurativskiy V., Troshchynskiy V., Chukut S. (2002). Humanitarna polityka v Ukraini. [Humanitarian Policy in Ukraine]. Kyiv: «Milenium», 262.

КОММУНИКАТИВНАЯ КУЛЬТУРА КАК СОСТАВНАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ И АДМИНИСТРИРОВАНИЯ

Ю.И.Мальк

Аннотация. В статье изучена коммуникативная культура специалистов публичного управления и администрирования как составляющая профессиональной культуры в

контексте исследования их профессиональной деятельности. Проанализирован вопрос, касающийся новой парадигмы функционирования публичного управления и администрирования в условиях его реформирования, поскольку сегодня в украинском обществе особенно остро возникает необходимость изменения стиля и методов управленческой деятельности. Определены какие факторы способствуют формированию нового поколения управленцев и повышению уровня их профессионально-коммуникативной культуры. Профессиональная культура рассматривается как совокупность базовых знаний, умений и навыков, а также норм и правил в условиях определенной сферы деятельности. Коммуникативная культура в свою очередь рассматривается как совокупность специальных знаний, умений и навыков, способствующих осуществлению эффективной коммуникативной деятельности. Уровень коммуникативной культуры специалистов публичного управления и администрирования в значительной мере влияет на реализацию управленческих решений. Формирование высокого уровня коммуникативной культуры является одной из предпосылок эффективной подготовки будущих специалистов публичного управления и администрирования и занимает ведущее место в общекультурном и профессиональном становлении личности. Уровень коммуникативной культуры непосредственно влияет на эффективность работы каждого управленца, так и в целом всей сферы публичного управления и администрирования.

Ключевые слова: публичное управление, администрирование, профессиональная деятельность, коммуникация, культура, профессиональная культура, коммуникативная культура.

COMMUNICATION CULTURE AS A PART OF PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Y.I. Malyk

Abstract. *The article deals with the communicative culture of specialists in public administration as a component of professional culture in the context of the study of their professional activities. The questions concerning the new paradigm of the field of public administration in the conditions of its reform are analyzed, since today the Ukrainian society is particularly in need of changing the style and methods of management activities. It is determined what factors contribute to the formation of a new generation of managers and to increase the level of their professionally-communicative culture. Professional culture is considered as a set of basic knowledge, skills and habits, as well as considered as rules and regulations in a particular field of activity. Communicative culture is considered as a set of special knowledge, skills and abilities that promote the implementation of effective communicative activities. The level of communicative culture of specialists in public administration largely influences the implementation of managerial decisions. The formation of a high level of communicative culture is one of the prerequisites for the effective training of future public administration specialists and occupies a leading place in the general cultural and professional development of the individual. The level of communicative culture directly affects the efficiency of each individual manager's activity, as well as the whole of the public administration sector.*

Key words: public administration, administration, professional activity, communication, culture, professional culture, communicative culture.